

AREBIČKA ŠTAMPA O BALKANSKIM RATOVIMA

Avdija HASANOVIĆ

UDK 070.1:003.332.5:930.85(497.6)

Balkanski ratovi (1912–1913) imaju izuzetan utjecaj za historiju Evrope i svijeta sve do suvremenosti. Historija se, vrlo često, manifestira, i kao niz političkog licemjerja i apsurdna. Balkanski ratovi su, upravo, takav primjer u svjetskoj historiji.

Posljedice Balkanskih ratova se i danas osjećaju na političkom, ekonomskom i kulturnom planu i predmet su, i danas, stalnih proturječja, preispitivanja i “naučne” obrade u nacionalističke svrhe u svim državama koje su na direktan ili indirektan način učestvovala u balkanskim ratovima. Cinici su stava da je neprincipijelna politika, vođena za vrijeme i nakon balkanskih ratova, početak haotičnog XX vijeka i da je direktno prouzročila Prvi svjetski rat, te kalemila ratne sukobe i konflikte, ne samo na ovom području nego i šire, sve do naše suvremenosti. U ovom radu razmatraju se političke refleksije balkanskih ratova u našoj suvremenosti i historijske analogije sa današnjim političkim odnosima u ovom regionu. Rad predočava i sliku balkanskih ratova iz percepcije arebičke štampe koja je izlazila u Bosni i Hercegovini u periodu koji tretiramo.

Ključne riječi: arebička štampa, Tarik, Muallim, Misbah, Jeni misbah, Balkan, Istočno pitanje, balkanski ratovi, nacionalizam, suverenitet, Bosna i Hercegovina, muslimani, Bošnjaci, Srbi, Hrvati.

1. Uvod

Cilj ovoga rada je sagledavanje niza značajnih historijskih događaja, ratova i sukoba, počevši od balkanskih ratova do posljednjeg rata na području bivše Jugoslavije, i to kroz prizmu suvremenosti, i iz interesantne percepcije – arebičke štampe, te utjecaj ovih događaja na kasnija dešavanja sve do naših dana. Usporedbom ovih događaja u slijedu dekonstruiramo naslage gotovo mitske historiografije pojedinih balkanskih naroda koja je nepremostiva prepreka u tretiranju prošlosti na bazi činjenica, ali i prepreka za odnose u sadašnjosti i budućnosti.

Uvid u historijske činjenice u posljednjih stotinjak godina na području Balkana nameće nekoliko stavova:

- Sve balkanske vlade nastojale su kreirati monolitne nacije što je ostavilo malo prostora

za postojanje etničkih, jezičkih i religijskih manjina.

- Muslimani su od strane vlada svih novoformiranih država smatrani stranim i destruktivnim elementom, prvenstveno uslijed vjerskih ili jezičkih razlika, ili zbog historijskih veza sa Turskom.
- Zapad nije obraćao dovoljnu pažnju na postupanje sa balkanskim muslimanima uprkos često ponavljanim obećanjima o poštovanju ljudskih prava.
- Negativan odnos Zapada prema balkanskim muslimanima nije se znatnije promijenio do naše suvremenosti.

2. Rješavanje “istočnog pitanja”

Pojam *Balkan* ima negativnu konotaciju i pripada rječniku političkih

uvreda. Samo terminološko pojašnjenje podrazumijeva traganje kroz gustu izmaglicu lažnih i stvorenih nacionalnih legendi i mitologija. Godinama su balkanski sukobi predstavljani kao romantičarske revolucije potlačenih i obespravljenih balkanskih naroda i puko nabranje šta je ko kome uradio i kada. Da li je to baš tako? Između mitskih naslaga i historijskih dokaza naći ćemo, međutim, mnogo sukoba unutar jednog naroda oko otimačine za vlašću, državne prevrate, despotije, pljačke, svirepa ubistva, izbjeglice, paljevine, ratna razaranja, svirepa postupanja...

Uvjerljivo i argumentirano stanoviše o Balkanu i njegovim stanovnicima obrazložila je Marija Todo-rova u knjizi *Imaginarni Balkan*. U evropskoj i zapadnjačkoj predstavi “Balkan je ostao kmet Evrope, anticivilizacija, njen alter ego, njena tamna strana”, ističe autorica. Ona

iznosi kvalifikaciju da “jedan bauk kruži kulturom Zapada – bauk Balkana”, da sam pojam Balkana označava u svijesti Evropljana “usitnjavanje velikih i snažnih političkih jedinica”, i da je postao sinonim “za povratak plemenskom, zaostalom, primitivnom i varvarskom...” (Kelner, 2004: 590)

Prvi diplomatski korak za teritorijalno preuređenje prostora Balkana evropske sile poduzimaju na Berlinskom kongresu 1878. godine na kojem proglašavaju nezavisnost Crne Gore, Rumunije i Srbije – koje su, kao i Grčka, dobile nove teritorije nauštrb osmanskih teritorija. Formirana je Kneževina Bugarska i autonomna pokrajina Istočna Rumelija. Kipar je bio prepušten britanskoj administraciji, dok je Austrougarska okupirala Bosnu i Hercegovinu i Novi Pazar. Berlinski kongres je otvorio diplomatsku Pandorinu kutiju izazivajući nezadovoljstvo na cijelom području Balkana zbog nedosljednih odluka. Nove granice nisu poštovala etničke principe, koje je bilo nemoguće uvažavati bez preseljenja, egzodusa, razmjena, sukoba, ratova, genocida...

Višedecenijski vapaji svih balkanskih aktera za nacionalno ujedinjenje i stvaranje nacionalnih država nije ostvareno, što je generiralo nova nezadovoljstva kako na unutrašnjem tako i na vanjskom planu. Slijedi čitav niz lokalnih “namirivanja”: ujedinjenje Bugarske i Istočne Rumelije, srpsko-bugarski rat, grčko-turski rat 1897., ustanak u Makedoniji 1903., aneksija Bosne i Hercegovine, proglašenje nezavisnosti Bugarske 1908., albanski ustanak 1910–1912...

Istovremeno, u novonastalim državama slijedi ubrzan proces “kovanja” nacija i raspirivanje hegemonističkih nacionalnih aspiracija u gotovo svim smjerovima. Tada pokrenut duh i miris nacionaliz(a)ma prekriva Balkan do danas. Teritorijalne aspiracije nastoje se utoliti na štetu Turske, a kad ona nije u susjedstvu – na redu su prve komšije. Za “bratske” balkanske ratne igre i razmirice potrebna su znatna sredstva; vojni “mirnodopski” budžeti zahvataju i do trećine ukupnih državnih budžeta, a oni ratni

– zaduživanjima i drugim finansijskim vratolomijama 2–3 puta veći su od budžeta u vrijeme mira; nabavlja se moderno naoružanje; vrše pripreme za nove ratove... Evropa je umorna od Balkana, za nju je on recidiv davnih vremena i problem oko kojeg se teško mogu postići sporazumi “velikih”; on je poligon za teritorijalne apetite i kolonijalne aspiracije, nova tržišta...

Bosna i Hercegovina nakon aneksije 1908. godine bila je pokrajina u Austro-Ugarskoj, što joj je davalo vrlo specifičan položaj i mjesto u vrijeme balkanskih ratova. Iako je Austro-Ugarska javno proklamirala neutralnost u balkanskim ratovima, uzavrele nacionalne strasti imale su odraza i u Bosni i Hercegovini, posebice oko odlaska dobrovoljaca na ratišta, kako Bošnjaka tako i Srba. Nakon prvog vala odlaska dobrovoljaca vlasti su zabranile okupljanja, demonstracije i odlazak na ratišta. Dobrovoljci su i dalje odlazili na ratišta, ali sada ilegalno.

3. Hronologija balkanskih sukoba

Osnovno evropsko diplomatsko polazište za rješavanje problema Balkana prije otpočinjanja ratova bilo je stvaranje nekog imaginarnog državnog “balkanskog saveza” koji bi riješio sve pojedinačne teritorijalne aspiracije. Međutim, ovo rješenje je u suprotnosti sa partikularnim velikodržavnim konceptima koji se ne mogu lahko obuzdati. Duhovi su pušteni iz boce. Raspad Turske ubrzan je poslije Mladoturske revolucije 1908. godine; slijedi italijansko-osmanski rat 1911.–1912. koji se završio zauzećem Libije; Albanski ustanak 1911. dalje komplicira ravnotežu snaga na Balkanu. Ubrzano se sklapanju savezi: Srbije i Bugarske u februaru 1912. godine; u maju između Grčke i Bugarske; u avgustu dogovor između Bugarske i Crne Gore. Svi savezi su sklapani pod nadzorom Antante.

Početak oktobra 1912. počeo je rat. Crna Gora prva napada Tursku kako je dogovoreno, pa u rat ulaze i ostale tri države. Srpska vojska pobjeđuje u Vardarskoj Makedoniji u dvije bitke, kod Kumanova i kod Bitolja; 90% Srpske vojske bilo je koncentrisano na

Vardarsku Makedoniju, a ostalih 10% na Sandžak i Kosovo i Metohiju. Iste uspjehe na svojim pravcima postižu Bugari i Grci. Iz Makedonije Srpska vojska zauzima sjevernu Albaniju i izlazi na more. Austrija zahtijeva da Srbi napuste Albaniju, a Crnogorci Skadar. Srbija i Crna Gora ispunjavaju ultimatum. Zalaganjem Austro-Ugarske nastaje Albanska država 1913. Bugarska vojska se približila Carigradu i Solunu, grčka vojska ušla je u Solun i držala pod kontrolom Epir i dio Makedonije, srpska je zauzela Kosovo, Novi Pazar, sjevernu Albaniju i dio Makedonije. Crnogorska vojska zauzela je dio Sandžaka i Metohiju...

Mirovni pregovori, započeti u decembru 1912. u Londonu; naprasno su prekinuti zbog nemogućnosti dogovora i državnog udara u Carigradu. Londonski ugovor nastavljen je u maju 1913. i time je završen Prvi balkanski rat. Balkanski savez bio je uspješan, a Turska totalno uništena.

Srpska vlada traži od Bugarske da Srbija dobije veći dio Makedonije od onog koji je bio dogovoren. Bugari neće ni da čuju za ovaj zahtjev i traže da se ispoštuje raniji dogovor. Obje zemlje pristaju da će uvažiti arbitražni sud Rusije ako dođe do spora. Rusi počinju konsultacije i sa jednim i sa drugim. Bugari gube živce, odlučuju se na rat. Odgovara im stanje na papiru, ali ne i na terenu. Bugarski car Ferdinand 16. juna 1913. naređuje napad na srpske i grčke snage u Makedoniji. Ovim počinje Drugi balkanski rat.

Grčka, Srbija i Crna Gora objavile su rat Bugarskoj, a Rumunija ih je podržala. Bugarska u augustu 1913. moli za mir. Potpisan je Bukureški mir. Završava se Drugi balkanski rat. Srbija je dobila cijelu Vardarsku Makedoniju. Teritorija Srbije je udvostručena u balkanskim ratovima. Srbija i Crna Gora dobijaju zajedničku granicu i stvara se jak Srpski blok. Stvaranje ovog bloka uznemirilo je Austro-Ugarsku koja sada ima više razloga za dodatno neprijateljstvo prema Srbiji. Ovo će dovesti do napada sljedeće 1914. godine i početka Prvog svjetskog rata.

Boľno iskustvo koje su prošli svi balkanski narodi, a posebno

muslimani među njima, pokazalo je da ratnim ishodom i novim državnim granicama niko nije bio zadovoljan. Sve države su u ratove krenule s ciljem osvajanja što većeg teritorija. Ipak, koliko god se svaka od država teritorijalno proširila, to proširenje je i dalje bilo mnogo manje od mitova, želja i snova o "velikoj državi". Svaka je, naime, balkanska nacija vezivala svoj nacionalni san za određeni moment u historiji – za trenutak kad su njihove države dostizale najveću moć i teritorijalni obuhvat.

Ni koncept "etničkog načela" nije mogao, niti može, nahraniti hegemonističke apetite zbog etnički izmiješanog Balkana. Stoga svaki rat na Balkanu vodi u novi rat, svaka podjela u novu podjelu. Riječ je o sasvim logičnoj i jedinoj mogućoj posljedici pokušaja stvaranja "etnički čistih država" na etnički mješovitom području. Takav program nužno vodi neuspjehu, jer se "etnička čistoća" ne može postići. Ono što je specifikum balkanskih ratova u većini historiografskih radova je nabranje događaja o ishodima ratova. Ono što se prešućuje jesu podaci o genocidu i prisilnom progonstvu muslimana iz ovog dijela Evrope i drastično promijenjenoj strukturi stanovništva. Takvi podaci su dostupni ali se sračunato kriju. Prije svega mislimo na podatke britanskog konzula Lamba, potom ruskog književnika i novinara Lava Trockog i, svakako, podaci Istražne komisije Carnegie fondacije iz SAD-a. Ovi podaci nedvojbeno pokazuju da je procent muslimanskog stanovništva u periodu od balkanskih ratova do 1926. godine smanjen sa 55% na 27% (dr. Ahmet Alibašić, Zbornik radova "Muslimani Balkana – Istočno pitanje" u XX vijeku).

Izuzev oduzimanja Turskoj većeg dijela njenih evropskih posjeda, niti jedno pitanje budućeg uređenja balkanskog prostora nije riješeno, dok su se mnoga nova pojavila i postala temelj budućih konflikata. Ratovi koji su slijedili bili su nužnost. Oni su rezultat nezatomljenih nacionalističkih ideologija. Jedan rat proizvodio je drugi, jer se cilj nije mogao postići. Zločin je vodio u novi zločin.

Balkanski ratovi su donijeli mržnju, nepovjerenje, isključivost i antagonizme među narode Balkana koji traju i danas. Moglo bi se reći da su oni bili uvod u Prvi svjetski rat koji je otpočeo na Balkanu. Balkanski ratovi su prouzročili čitave rijeke etničkih izbjeglica nezapamćenih u dotadašnjoj historiji, uglavnom muslimana.

Novonastale balkanske države su, u većoj ili manjoj mjeri, domicilno muslimansko stanovništvo poistovjećivale sa Turcima i nasljednicima Osmanlija sa kojima je trebalo raskinuti svaki povijesni kontinuitet. Stoga je u temeljima svake balkanske kršćanske nacionalne države ugrađen temelj egzodusa i masovnih protjerivanja, kao i zatiranja svih oblika njihova postojanja.

4. Arebička štampa o balkanskim ratovima

U austrougarskom periodu u Bosni i Hercegovini izlazila je arebička štampa i to listovi: *Tarik*, *Muallim*, *Misbah* i *Jeni misbah*. Ovaj korpus arebicom štampane periodike našoj je javnosti do sada bio gotovo nepoznat, unatoč činjenici da se radi o ostavštini od oko 1600 stranica printanog teksta. Period izlaska arebičke štampe možemo sasvim precizno situirati u vremenski period od 1. juna 1908. do 24. jula 1914. godine. To je period u kojem je štampan prvi takav časopis (*Tarik*), odnosno posljednji brojevi časopisa štampanih arebicom (*Jeni misbah*). Na prvi pogled, kratak period i sa historijske distance zanemariv; s druge strane, period najburnijih raspleta u historiji Bosne i Hercegovine.

Dževad Juzbašić nam, u svojim istraživanjima, predočavajući atmosferu u Bosni i Hercegovini u periodu od aneksije do Prvog svjetskog rata, navodi da je osnovni uzrok napetosti uzburkani nacionalizam. Opozicionarski duh i antiaustrijski stav muslimanske omladine izražavao se u opredjeljenju za srpski nacionalizam i jugoslavensku orijentaciju. Jedan manji broj ove omladine je učestvovao kao dobrovoljci u srpskoj i crnogorskoj vojsci za vrijeme balkanskih

i Prvom svjetskom ratu, kao i u sarajevskom atentatu.

Individualni i izolirani slučajevi izjašnjavanja bošnjačke omladine za "srpsku stvar" mogu se svesti na razinu incidenta. Stav širokih muslimanskih slojeva je bio gotovo konsenzualan. "Tako je, po izbijanju balkanskog rata, organ Ujedinjene muslimanske organizacije *Zeman* od 15. oktobra 1912, izražavajući najdublje simpatije sa jednovjernim Turcima, najoštrije osuđivao kao islamske Efijalte one pojedince među Muslimanima u Mostaru i Sarajevu koji su svojim telegramima pozdravili 'srpsku vojsku, osloboditeljicu potlačene braće u Turskoj'. Osuđivan je i list Derviš-bega Miralema *Novi Musavat*, koji povodom izbijanja balkanskog rata nije donio 'ni riječi osude pasjaluka balkanskih naroda.'" (Juzbašić, 1999: 143-145) Istovremeno, saborski klubovi obje bošnjačke partije su na strani Turske, tako da su se "odmah po izbijanju Tripolitanskog rata, početkom oktobra 1911. godine, oba kluba u ime Muslimana Bosne i Hercegovine, posebnim telegramima obratila austrougarskom ministru vanjskih poslova Aehrenthalu sa molbom da on interveniše u korist carstva njihovog halife" (Juzbašić, 1999: 143-145). Također, krajem jula 1913. godine bošnjački predstavnici obraćaju se zemaljskom poglavaru moleći da Monarhija u mirovnim pregovorima nakon Drugog balkanskog rata bude na strani Turske, kako bi zadržala ratom povraćena područja.

Srbi, javno i sa oduševljenjem, na čitavom području Bosne i Hercegovine idu u dobrovoljce, pozdravljaju pobjede sunarodnjaka i skupljaju pomoć "za srpski crveni krst, srpsku vojsku i dr. U muslimanskom javnom mnijenju naglašeno su prevladavali izrazi solidarnosti sa Turskom, koji su praćeni i javnim manifestacijama kakva je bila masovni ispraćaj turskih vojnih obveznika u oktobru 1912. godine u Sarajevu. Usprkos zabrani skupljanja dobrovoljaca, oni su ilegalno prelazili granicu. Muslimanski dobrovoljci stupali su u tursku, pravoslavni Srbi ali i drugi pojedinci u srpsku i crnogorsku vojsku". Čitava atmosfera u

Bosni i Hercegovini u vrijeme balkanskih ratova daje prostor za kvalificiranje da je ona (BiH) strana u sukobu. Zbog kraha Osmanske države u balkanskim ratovima Bošnjaci su zbunjeni i ožalošćeni.

Kompletan korpus arebičke građe daje iznenađujuće malo prostora događajima oko balkanskih ratova. Tekstovi su, uglavnom, kratke vijesti u rubrici "Pogled po svijetu" i tek nekoliko polemičkih tekstova koji balkanske sukobe tretiraju u sklopu rasprava oko nacionalnih opredjeljenja Bošnjaka. Već u prvom broju časopisa *Tarik* uredništvo čitaocima "blagovremeno" priprema za stav prema budućim sukobima: "za jednu se tu državu u našem komšiluku odavno sijeku štapovi – kad bude šibanje čuče se jauk plaho". (*Tarik*, I/1908, br. 1, 15) Apetiti i namjere Srbije i Crne Gore oko teritorijalnih pretenzija prema Bosni i Hercegovini poznati su daleko prije balkanskih sukoba. *Tarik*, već 1908. godine, upozorava: "Srbija bi htjela da bude Drina granica, da se spoji sa Crnom Gorom pa bi joj onda bio Novopazarski sandžak ko u torbi". (*Tarik*, I/1908, br. 7, 127) U članku Bugarski napadaji govori se o međuvjerskim napetostima između muslimana i Bugara koji nakon nezavisnosti stvaraju niz incidenata "samo ne bi li ih (muslimane) otjerali iz Bugarske da se tako na lahku ruku dočepaju muslimanskog dobra", Bugari "vrijeđaju muslimane i njihove svetinje, otimaju im imetak i tjelesno ih ozljeđuju, a bugarska uprava načinja se da ona ništa o tom ne zna". (*Tarik*, I/1908, br. 8, 143)

U tekstu *Turska* pokušava se predočiti politička situacija u Evropi i Balkanu, međudržavni odnosi i rješavanje tadašnjih aktuelnih političkih problema koji izazivaju brojne napetosti i svjedoče o neizbježnosti budućih sukoba. Članak odiše sentimentalnim odnosom naspram Turske, njena moć i snaga se precjenjuju a realni problemi minimiziraju. Članak počinje "najnovijim događajima" – konstatacijom da se aneksija Bosne i Hercegovine desila u isto vrijeme kada i nezavisnost Bugarske i da se Krit pripojio Grčkoj. Autor teksta

priznaje da je vrlo teško u kakofoniji vijesti i informacija o istim događajima, koje dolaze sa raznih strana, i nedostatku pravih vijesti iz Turske, utvrditi pravo stanje stvari i istinu. Jedni pišu "protiv Austrije a u prilog Srbije, Crne Gore, te tobož Turske, druge (novine) opet u prilog Austrije, a protiv Srbije i Crne Gore"; pitanje odnosa i saveza među državama je također potpuno konfuzno: "Turska sklopila tajni savez sa Srbijom i Crnom Gorom, da udare ove dvije države na Austriju"; "Rusija obećala ovim dvjema državicama (Srbija i Crna Gora) veliku pomoć"; "Engleska ponudila svoju flotu Turskoj"; "barut miriše"; "sve se to ni danas ne more točno znati ni kazati"; "stvar ne stoji ni iz bliza onako kako su dosle novine pisale"; "razabire se da je Rusija i Engleska u prijateljstvu sa Turskom"; "zašto se je na početku mislilo da je Austrija u tajnom savezu sa Bugarskom... Članak pokušava umiriti čitaoce da, uprkos naplavinama mnoštva kontradiktornih vijesti, sukoba i rata neće biti: "ne ima oduševljenja u Evropi za rat na Balkanu". (*Tarik*, I/1908, br. 9, 159-160) Rečenica koju će često ponavljati Bošnjaci i njihove elite u posljednjih stotinjak godina.

Surova politička realnost i sukob koji su već otpočeli na Balkanu nastoje se minimizirati, uvjeravajući čitaoce u vlastitu muslimansku snagu i jedinstvo. List *Muallim*, u članku pod nazivom *Koliko imade muslimana u svijetu*(?!), više se bavi političkim odnosima nego statistikom broja muslimana. Članak počinje informacijom kako su "balkanski kraljevi navijestili polumjesecu vjerski rat" i kako je razlog "potpireni nacionalizam i usplamtjeli vjerski fanatizam" na Balkanu. Autori teksta romantičarski naivno žmire pred neminovnošću, uvjeravaju čitaoce o nemogućnosti novog sukoba i nerealnu snagu muslimana koje "zajednička pripadnost veže" i taj osjećaj je u zadnje vrijeme "ojačao". Opet se sebi i čitaocima baca "lug u oči" nerealnim, samodopadljivim, nebitnim i panegiričnim informacijama kako je "antagonizam (neprijateljstvo) Arapa i Turaka popustio... ..čim se zajednički neprijatelj pojavio", što je, naravno,

zasluga "političkog genija sultana Abdul-Hamida", koji je "ojačao Carigradski hilafet" i "stvorio pojam praktičnog panislamizma"... (*Muallim*, III/1913, br. 7, 113-114)

Realnost se ne može ignorisati. Servilnost prema okupacionoj vlasti ima granice. Završetak Prvog balkanskog rata je novi žestoki šok za muslimane. Zbog toga Sakib Korkut, urednik *Misbaha*, uzima stvari u svoje pero; nema više nemuštih i bezličnih članaka koje potpisuje uredništvo... Korkut otvoreno, bez uvijanja, mudro, iskreno i bolno, u članku pod naslovom *Savremene fraze*, slika očaj balkanskih muslimana nakon izgubljenog rata, govori o beznađu Bošnjaka i licemjerju velikih sila. Iznesenim stavovima Korkut se etablira kao vrhunski poznavalac političkih prilika koji stvari precizno imenuje onakve kakve jesu i koji ima osjećaj za prave uzroke sukoba. Na početku teksta Korkut govori o vremenu "kad sve pomahnita i obezglavi se", on sa podsmijehom kritizira tezu raširenu širom Evrope po kojoj balkanske zemlje napadom na Tursku vrše "kulturnu misiju". "Kulturna misija Srbije, Bugarske, Grčke... hajde de... to bi čovjek nekako zažmirio i ošutio, ali ko da ošuti i ne prasne u grohotan smijeh na frazu o kulturnoj misiji jedne Crne Gore, čiji kralj... ..pobi, orobi, zaslužni ili progna sve slobodnije narodne ljude i crnogorsku inteligenciju."

Korkut smatra da su balkanske vojne i političke elite egzekutori ratnih zvjerstava, a stvarna krivica je i u ostatku Evrope koja još uvijek ima zazor prema islamu i muslimanima. Dakle, suština problema je "sredovječni (misli na srednjovjekovni) kršćanski fanatizam i ništa drugo". Korkutu posebno smeta licemjerje, kako Evrope tako i balkanskih elita, i medijske kvalifikacije sukoba predstavljajući ih kao "služenje civilizaciji i borba protiv varvarstvu i azijatstvu, uzvišeni progon – tiranije i sveta borba za – slobodu i prava čovjeka... koliko neiskrenosti i licemjerstva, koliko podlosti i opsjenivanja...!" Korkut, dalje opisuje dvije slike zaraćenih strana – Bugarsku i Tursku: "Služenjem civilizaciji naziva se krvožedni i do skrajnosti fanatični

poklik bugarskog katolika Ferdinanda, koji svoju pravoslavnu vojsku poziva 'u sveti boj krsta proti polumjesecu' i nasrtaj na tuđu svojinu."

Korkut jednostavno ne može da prihvati razmjere ratne destrukcije i odsustva humanosti jer "oslobođenje" od "ropskog jarma traži i hoće da provodi Bugarska koja je podjarmila sve što nije kršćansko-pravoslavno, koja je, onako malena i nejaka, za tridesetak godina pretvorila više džamija u crkve, nego li je Turska kroz cijelo vrijeme svog šestogodišnjeg opstanka podžamijila crkava". Isti obrazac "oslobođenja" hoće da provodi i "Srbija koja je, ne samo podjarmila, nego i istrijebila gotovo sve što se je ponosilo islamom, i u kojoj danas nema gotovo ni traga silnom islamskom hajratu i kulturnim islamskim tečevinama".

Jedino što Korkutu preostaje je "prezir i gnušanje" prema licemjerju Evrope koja dozvoljava zločine Balkanaca. On ismijava velikodržavne aspiracije Bugara koji sanjaju o "krunisanju Simeuna Drugog u carigradskoj Aja Sofiji i zauzeću obala na Egejskom moru..., vješanju slika "cara i carice svih Bugara u Aja Sofiji"; Srba – koji "osvetiše" Kosovo i na osvojenim područjima "pale luču zapadne prosvjete". A kršćanska politika Evrope, u isto to vrijeme, je "vječna gluma i neiskrenost", ona (Evropa) se "slatko smješka ovoj srbijanskoj komediji na račun islamske Turske".

Ovakva politika nema perspektivu pa Korkut nagovještava da ćemo "u nastavku umjesto srpske komedije" gledati "početak svjetskog igrokaza". U nastavku autor, u formi karikirane pozorišne predstave, predviđa budući razvoj političkih odnosa strepeći da "sam Bog zna epilog ovih obračuna", upozoravajući bošnjačku elitu u Zemaljskom Saboru da je potpuno nedorasla situaciji, anemična i da: "kad se dvojica svađaju, treći vuče korist", dok se isti ti narodni predstavnici brinu jedino oko "platice" i da su "smiješni" jer "navraćaju vodu na tuđi mlin". Članak se završava jasnim stavom "da su naše simpatije na strani Turske, zato što je nepravredno napadnuta, jer čuva svoje, jer je nositeljica hilafeta i jer je to pravi osjećaj

islamskog naroda u ovim zemljama". (*Misbah*, I/1912, br. 3-4, 19-22)

Urednik *Misbaha* u tekstu *Dvije preuzete rezolucije* polemizira sa takozvanim Akademičarima (bošnjačkom omladinom koja se školuje na Zapadu) i njihovim nastojanjima i agresivnošću da se muslimani nacionalno izjasne kao Srbi ili Hrvati. Korkutu smetaju gromke nacionalne agitacije "Akademičara" za izjašnjavanje Bošnjaka Srbima i Hrvatima, dok "naše 'uzdanice' istovremeno šute o zvjerstvima balkanskih Huna", kvalificirajući taj čin kao potpuno "nepatriotski". Kompletan njihov angažman je "sramotan, nezahvalan, apsurdan i neuviđavan" u trenutku kada "islamski dio našeg naroda znatnim prinosima za *Hilalu abmar* pruža dokaz islamske svijesti i saučešća nad žrtvama nasilnog i divljačkog nasrtaja neobuzdanih i zvjerskih ljudoždera na Balkanu", u trenutku kada "kršćanski Pariz" i "Engleski parlament" ne mogu mirno gledati "ona silna ubojstva, zvjerstva i otimačine divljih i razbojničkih Bugara i njihovih saveznika". Ispoljavanje "slovenskih simpatija" u ovo vrijeme i u ovakvoj situaciji u potpunoj je suprotnosti sa "osjećajem svog naroda", čime "sramote njegov islamski ponos" i umjesto da "se Bogu dželesanuhu molimo za pobjedu islamskog oružja i spremamo se na potrebnu pomoć, naši 'mladci' zvrndaju o slavenskim osjećajima i simpatijama, i još se ljute na naše predstavnike što i naš narod ne dižu na borbu za nacionalne ideale, fesubhanallah...!". Sva ratna događanja: "istrebljenje muslimana sa Balkanskog poluostrva, klanje islamske nejačadi, žena i staraca, pljačkanje njihova imetka i rušenje džamija, nasilno prekrštavanje i ostali belaji naše braće u Rumeliji – sve se to nas ne treba ticati, sve to treba da za nas budu trice i kućine i – tako rezonuju naši omladinci, naša samozvana 'uzdanica' – dovoljno je i potrebno da pobjeđuju 'junački' balkanski 'Slaveni', sa krstom u jednoj, a glavnom u drugoj ruci...". Korkut sa žalošću konstatira i optužuje "Akademičare" da su se potpuno odnarodili, da nemaju "simpatije prema braći, ogrezloj u nevinoj krvi, proljevenoj za svoju domovinu i svoju

uzvišenu vjeru" i da nemaju "ni truna islamskog osjećaja". (*Misbah*, I/1913, br. 10-11, 73-77)

Dakle, balkanski ratovi su za uznemirene Bošnjake "grozota i inkvizicija" koju nad muslimanima "izvode Balkanci u ime časnog krsta i svete slobode", i to pred očima i prešutnu saglasnost Evrope koja je islamofobna jer jedina krivica muslimana je "što govore: la ilahe illellah, Muhammeden resulullah". (*Misbah*, II/1914, br. 12, 2)

5. Geopolitički aspekt balkanskih ratova

Neosporno je da region Balkana i u suvremenosti zauzima veliku pažnju evropske politike, kao i da, još uvijek, pati od kompleksnih naslijeđenih bolesti. Historijski razloge možemo nalaziti u: kasnom stupanju kompletnog regiona na historijsku scenu, tek početkom XX stoljeća; sporim i kasnim procesom formiranja nacionalnih država; općoj zaostalosti; odsustvu prosvjetiteljstva; industrijske revolucije i drugim brojnim razlozima koji su usporavali njegov napredak u odnosu na ostatak Evrope. S druge strane, Zapad, u dobroj mjeri, i danas ima svoje kolonijalne i imperijalističke pretenzije, kao i političko-strateške interese i aspiracije prema ovom području. Politici "međunarodne zajednice" i danas odgovaraju neuređeni i konfliktni odnosi zemalja u regionu Balkana jer time iz pozicije arbitra ostvaruju svoje geopolitičke interese.

Racionalna politika na ovom području je već odavno obesmišljena. Kako izgleda to "pospremanje i uređivanje" Balkana, koji za NATO predstavlja važan geopolitički region, možemo vidjeti kroz analizu posljednje Deklaracije NATO-a sa Briselskog samita. Ovom dijelu svijeta se posvećuje šest tačaka Deklaracije sa očitom namjerom da kompletan region uđe u okrilje NATO-a. Srbija se prisiljava na donošenje "pravno obavezujućeg sporazuma" sa Kosovom. To je samo prvi korak "zavrtanja ruku" nakon kojeg bi Srbija bila primorana na kooperativnost oko NATO planova u Bosni i Hercegovini, ali i vlastitog uključanja

u ovaj savez. NATO najavljuje formiranje "oružanih snaga Republike Kosovo" i taj proces će, vjerovatno, biti organizovan u doglednoj budućnosti po njihovim namjerama.

Očigledno je da Balkan za Zapadnu Evropu i NATO ima veliki geopolitički značaj, pogotovo kada se otvara novi krug konfrontacije sa Rusijom. NATO želi stvaranje nove "gvozdenne zavjese" od Baltika do Mediterana, uključujući i sve balkanske zemlje sa svoje strane zavjese. Stoga je logično da je strateški interes da se sve zapadno-balkanske zemlje uključe u NATO. Za očekivati je pritisak na smanjivanje utjecaja srpskih "anti-NATO" političara i nadležnosti Republike Srpske.

Nesumnjivo, na području Balkana Turska je još uvijek "najmoćniji" i za Zapad najinteresantniji igrač na terenu. Njena pojačana diplomatska aktivnost na ovom području izaziva brojne kontroverze. Turski angažman možemo promatrati iz više uglova: same Turske i njenih interesa, perspektive Zapada i percepcije država i javnosti Balkana koja se kreće od potpunog podozrenja i odbijanja do uvažavanja međusobnih ekonomskih interesa i normalizacije odnosa. Ove aspekte možemo sagledati u analizama poznatog srpskog orijentaliste i diplomate Darka Tanaskovića. Po njemu, "osnovni pokretač turskog angažovanja u vezi s krizom na prostorima bivše Jugoslavije jeste njena želja da se na Balkanu potvrdi istovremeno kao balkanska zemlja, regionalna sila, zastupnik islamskog svijeta, ali i 'novog svetskog poretka', tj. SAD, za ovo nemirno područje". (Tanasković, 2006: 131) Turska je posljednjih godina u svijetu, vrlo samouvjereno i neopterećeno, o sebi izgradila sliku regionalnog moćnika i političkog kreatora, po kojoj joj je mjesto na Balkanu, kao balkanskoj i muslimanskoj zemlji.

6. Refleksije balkanskih ratova na suvremenost

Još je V. Čerčil, razmatrajući kompliciranu situaciju na Balkanu, brojne sukobe kroz historiju i međunarodne konflikte ovo područje dobro

definirao kao "prostor s previše historije", a historija je, iz vizure cinika, historija ratova i konflikta. Možemo li, i smijemo li se prepustiti historijskom defetizmu? Radi budućnosti ovog područja i postizanja trajnog i održivog mira političari, javnost i "sve konfrontirane strane" nemaju pravo na ovakve pesimistične ocjene. Mark Mazower, u svojoj studiji o Balkanu, uočava i nudi jedno drugačije lice Balkana. Po njemu, stoljećima život na ovom području nije bio nimalo nasilniji i nehumaniji od života u ostatku Evrope, štaviše Osmanska država je uspješnije od mnogih država, kroz historiju, uspijevala harmonizirati različite narode, religije, jezike, kulture... I iz današnje vizure ona je bila multietična i tolerantna imperija. Proizlazi, onda, da je izvoriste sukoba i konflikata importirano iz vana – iz ostatka Evrope?! Sjeme razdora je posijala Evropa uvođenjem i nametanjem zapadne formule i načela nacionalizma i nacionalne države. Ovo načelo pomiješano sa neprosvijećenošću "rezultira pokoljima..., koji su samo krajnji oblik nacionalne borbe između međusobno neizbježnih susjeda, potaknutih tom kobnom zapadnom idejom". Po ocjeni Mazowera stereotipi Evrope o Balkanu su neprihvatljivi, jer se Balkan, još uvijek, tretira kao "drugo" u odnosu na Evropu i civiliziran svijet, kao "surogat ukrštanja hrišćanske i islamske vere ili kao 'reprodukcija orijentalizma', ali i kao hrišćanska netrpeljivost prema islamu i obrnuto". (Kelner, 2004: 591) Ova ideja i predstava o Balkanu i balkanizmu godinama je poticana i promovirana u svjetskim medijima.

Analogijom historijskih događaja možemo ustvrditi da je politika konflikata, ratnih sukoba i antagonizam etniciteta na području Balkana, a posebice u Bosni i Hercegovini, konstanta posljednjih stotinjak godina. Nakon posljednjeg rata ovi sukobi su iz ratne prešli samo u političku sferu. U historijskom nizu da se uočiti da su sukobi i netrpeljivosti konstantno podgrijavani i poticani globalnom politikom i interesima velikih sila. Balkan je, istovremeno, poligon sučeljavanja, ali, i suživota pravoslavlja, katoličanstva i islama. Ako

pogledamo trenutnu političku kartu ovog područja vidjet ćemo da postoje brojna neriješena pitanja: Bosna i Hercegovina, Kosovo i Makedonija, a i susjedne zemlje su, po automatizmu, involvirane u svojatanje teritorija.

Iz percepcije suvremenosti, a na osnovu iskustva prošlosti, samo po sebi nameće se pitanje iskrenih namjera i da li postoji želja "Međunarodne zajednice" da istinski doprinese rješavanju problema na Balkanu. I na samom primjeru Bosne i Hercegovine uočavamo frapantno odsustvo neprincipijelnosti i želje za istinsko rješavanje problema. Sam dejtonski konstrukt Bosne i Hercegovine je apsurdan, kontradiktoran i potpuno nefunkcionalan. Taj konstrukt je, ustvari, legalizirao podjelu Bosne i Hercegovine; njeno entitetsko administrativno ustrojstvo je nepoznato u pravnoj i diplomatsko-političkoj praksi; ratna retorika i akteri su legalizirani u postratnoj "izgradnji" Bosne i Hercegovine, iako javno izjavljuju da ne vole državu čiji su entitetski predsjednici i da bi ga najradije pripojio susjednoj državi koja je na nju izvršila agresiju i genocid!?

Sve dok je logika "etnički čistih područja" na snazi i u svijesti aktuelnih političara, a (veliko)državni programi usklađeni s njom (što je još uvijek u Srbiji aktuelno i u programu otcjepljenja Republike Srpske od Bosne i Hercegovine i u slučaju pokušaja podjele Kosova) daljnja fragmentacija prostora će se nastaviti, pa će, umjesto da, u skladu sa mitom, bude sve veća, država biti sve manja. Ovim konceptom neminovno nastaje sve veći broj secesionističkih apetita i zahtjeva i povećava broj izbjeglica u matičnoj državi (primjer srbijanske politike).

S druge strane, još uvijek, izvjestan broj "intelektualaca" ispoljava brojne rezerve prema balkanskim muslimanima, i nastoji ih predstaviti kao potencijalne teroriste i prijetnjom Evropi. Navodimo stav ranije spomenutog Tanaskovića kojemu, npr, itekako smetaju zalaganja Karla Bilta, švedskog premijera, da se islam proglasi komponentom evropske kulture i da Evropa mora imati proaktivniji stav prema balkanskim muslimanima kojima je učinjena nepravda, a koji su primjer umjerenosti. Tanasković je

naprosto zapanjen i zbunjen jer “Bilt o balkanskim muslimanima govori kao o jedinstvenom i pozitivnom faktoru u evropskim stvarima, za šta kao primer navodi bosanske i kosovske muslimane koji su dokazali da im je svojstvena tolerancija i saradnja sa drugim zajednicama, uz napomenu da su oni bili žrtve ostalih, a ne obrnuto”. (Tanasković, 2006: 286)

Ovakvu sliku balkanskih muslimana Tanasković jednostavno ne može da prihvati. On vrišti iz sveg glasa upozoravajući vas cijelu Vaseljenu da su balkanski muslimani kovači nekih “fantamazgoričnih zelenih transversala”, tvrdeći da se ne radi ni o kakvoj teoriji zavjere nego o sračunatom demokratskom konceptu po kojem se nacionalna i vjerska opsjednutost uvukla u bračne postelje. U ovom “smišljenom” političkom globalnom planu ni ruke međunarodne zajednice nisu čiste: “tokom posljednjih petnaestak godina počeo se uobličavati jedan *novi islam* na Balkanu. Tome je, naravno uz aktivnosti samih domaćih muslimanskih zajednica i pomoći iz centara islamskog sveta, možda i presudan doprinos dala politika tzv. ‘međunarodne zajednice’ i njenih glavnih subjekata, Evrope i SAD, na jugoistoku Starog kontinenta”. (Tanasković, 2006: 282)

Najnoviji takav stereotip je intervju Vrhbosanskog kardinala Vinka Puljića za talijanske medije. Najveći bosanski katolički autoritet zalaže se da “Europa mora ponovno otkriti svoje korijene, svoj kršćanski identitet, a samo na takav način neće strahovati od islamskog radikalizma”. Ovim se, vrlo sračunato i tendenciozno, svjetska javnost treba uznemiriti i prepasti “velikim investicijama iz arapskog svijeta za izgradnju džamija i čitavih naselja”. Na ove konstatacije agencija ACS će nadodati da je “BiH dobro poznata kao kapija za radikalni islam koji se širi na cijelom starom kontinentu”, a sve ove objede će začiniti sam kardinal konstatacijom da “*nažalost, Europa ne poznaje islam dobro i ne razumije što znači živjeti rame uz rame s islamskim radikalizmom*”.¹

Cilj ovakvih teorija je u javnosti utemeljiti dojam o nemogućnosti

suživota i prijekojoj potrebi stvaranja nacionalnih monoetničkih zajednica. Dalje, potvrditi da su odnosi između muslimanskog i drugog stanovništva trajno i nepovratno narušeni i da povjerenje neće moći biti uspostavljeno. Ovakav način poricanja je tipično kolektivno (samo)zavaravanje. Umjesto da se ratni akteri suoče na pravi način sa svojom prošlošću, i sa mračnim dijelovima svoje historije i raskrste sa osnovnim ratnim pojmovnikom: genocida, agresije, zločina, protjerivanja..., oni konstruiraju i transferišu krivicu na pleća žrtava, ne uvažavajući ni stavove i presude međunarodnih institucija i organa. Kreatori mržnje i zločina o sebi u javnosti formiraju sliku u kojoj smo “MI” i “naš narod” najveće žrtve, jer upravo takva slika “NJIMA” omogućava da nastave sa daljnjim “osvetama” i spiralama zla.

Ovi ideološki centri falsificiraju historiju i krivotvore je, istovremeno nastojeći da realnost i “svoju” javnost usaglase sa svojim interpretacijama. Oni legitimiraju zločin i historijsko pamćenje afirmiraju kao nužnost nasilja koje se odvija kao kontinuirana spirala mržnje na Balkanu. Cilj ovog angažmana je kvazinaučnim sredstvima potvrditi da etnička i vjerska mržnja nije pitanje određenih okolnosti i povoda, nego je ona iskonska, historijska, ona je nužnost stoga je i treba posmatrati u kontinuitetu i kao nezavršeni postupak. Previđa se činjenica da su nacionalizmi hranili ratove, a ratovi nacionalizme. Stoga, (veliko) nacionalne političke elite stalno podgrijavaju historijske mitove, i mržnju iznova održavaju na “radnoj temperaturi” kako bi ostali na vlasti. Tužno je što se svi već decenijama bavimo istim problemima i što se oni uopće ne rješavaju. Tapkamo u mjestu – zločina.

I šta se to, uostalom, riješilo brojnim ratovima na Balkanu? On je i dalje veoma nestabilno područje. I danas, na čitavom ovom području, traže se ostavke korumpiranih vlada, stanovništvo hrli u inostranstvo tragajući za boljim životom i dalje “manjine” i “većine” traže nove prekompozicije teritorija; situacija je i dalje nestabilna i pogoršava se. Evropi, s druge strane, ne pada na pamet da u svoje okrilje primi

potencijalno bure baruta: osiromašene, korumpirane i etnički podijeljene države koje bi u njenim institucijama imale i pravo veta.

Bosna i Hercegovina je nakon posljednjeg rata konstruisana kao potpuno nefunkcionalna država; etničke podjele nakon posljednjeg rata nisu ništa manje od onih u doba balkanskih ratova; sukob u BiH se, zapravo, nikad nije ni završio; Srbi i Hrvati, očigledno, ne odustaju od svojega cilja – otcjepljenja; prijeti se referendumima o otcjepljenju; odnosi Bošnjaka i Srba se svode na dva pojma – jedni za centralizaciju drugi za secesionizam...

Kosovo, kao najmlađu državu regiona, ne priznaje polovica svijeta; grca u funkcionalnim problemima i pod stalnom je prijetnjom secesije sa sjevera...

Makedonija je i dalje razapeta između komšijskih apetita i unutarnjih problema koji prouzrokuju pad vlada; albanska manjina zahtijeva federalizaciju države i prijeti raspadom zemlje...

Rusija u posljednje vrijeme zauzima mnogo aktivniji stav na Balkanu, a posebno u pravoslavnim zemljama: Srbiji, Crnoj Gori, Makedoniji, Bugarskoj i Grčkoj. Najočigledniji njen pojačan angažman je, međutim, u Bosni i Hercegovini. Očigledno je da Rusija svjesno manipuliše rukovodstvom Srba u Republici Srpskoj koje se potiče na konfrontaciju sa Zapadom, zahtjevima za samostalnošću, onemogućavanju širenja NATO-a i destrukcijom državnih institucija. Tanka je linija oko otpočinjanja novih konflikata na Balkanu. Neodmjerenom politikom rukovodstva Republike Srpske izazvao bi se opet domino efekt otvaranja “balkanske Pandorine kutije”: Srbi na sjeveru Kosova bi tražili otcjepljenje od Kosova i priključenje Srbiji, preostali Albanci u granicama Srbije bi htjeli u obrnutom smjeru; makedonski Albanci bi krenuli putem “Velike Albanije”; bosanski Hrvati nastojali iskoristiti “povoljnu” priliku i integrisati se u Hrvatsku; Srbi iz Crne Gore još osjećaju nostalgiju za Srbijom; Grčka i Bugarska imaju svoje “historijske”

² <http://grad-busovaca.com/kardinal-puljic-talijanskim-medijima-bih-je-kapija-radikalnog-islama/> 04. 08. 2018.

interese za sudbinu Makedonije...
Novi krug nesporazuma, konflikata,
ne usuđujemo se reći, ratova...

7. Zaključci

Specifikum i osobenost balkanskih ratova i sukoba u odnosu na druge ratove su etnička čišćenja, masovni zločini, svirepost, izbjeglice i druga zlodjela koja se u tako drastičnom obliku teško mogu uporediti sa drugim ratnim žarištima. Osnov svih ovih sukoba su nacionalne opsesije o "stvaranju etnički čistih država", a "svetost" ovog nacionalnog cilja podrazumijeva etnička čišćenja i masovne

zločine koji nisu slučajni proizvod rata nego njegov primarni cilj. Riječ je, dakle, o neizbježnom rezultatu nacionalističke i hegemonističke ideologije. Etnička i vjerska monolitnost nacionalnih država na Balkanu postala je opsesivni cilj, za čije ostvarenje su dozvoljena sva sredstva. Taj cilj u sebi implicira nestanak onih "drugih" naroda sa kojima dijelimo određeni prostor. Protokom vremena tehnološki razvoj je zločine i zvjerstva učinio samo raznovrsnijim, a medijska sveprisutnost je samo ubrzala saznanja i otkrivanje obima zločina.

Ne može se pobjeći i od analogije po kojoj su Bošnjaci u posljednjem

ratu svoju nezavisnost i postojanje platili stotinama hiljada života, egzodusom i uništavanjem kulturnog naslijeđa – upravo po obrascu spirale sukoba od balkanskih ratova do posljednjeg rata. Ono što dodatno zabrinjava je šutnja Evrope prema zločinima nad balkanskim muslimanima i u posljednjim ratnim dešavanjima. Ne možemo se oteti ni utisku da balkanski muslimani plaćaju cijenu pojačane islamofobije na globalnom planu. Također, da ona (Evropa) prešutno odobrava i potiče domaće političare i zvaničnike na "tvrđi" stav i odnos naspram muslimana.

Literatura

Juzbašić, Dževad (1999). *Nacionalno-politički odnosi u Bosanskohercegovačkom saboru i jezičko pitanje (1910-1914)*, u Djela, Knjiga LXXIII, Sarajevo: Odjeljenje društvenih nauka, Akademija nauka i umjetnosti BiH, Knjiga 42., str. 143-145.
Karčić, Fikret (2014). *Muslimani Balkana "Istočno pitanje" u XX. vijeku*, Sarajevo: Centar za napredne studije.
Kelner, Daglas (2004). *Medijska kultura*,

Beograd: Clio.
Kolev, Valeri i Kuluri, Kristina (2012). *Balkanski ratovi*, Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
Mazower, Mark (2003). *Balkan: Kratka povijest*, Zagreb: Srednja Europa.
Tanasković, Darko (2006). *Islam i mi*, Beograd: Partenon.
Jeni misbah, Organ udruženja bosansko-hercegovačke ilmije, Sarajevo, 1914-1914.

Misbah, Organ udruženja bosansko-hercegovačke ilmije, Sarajevo, 1912-1914.17.
Muallim, List za pouku i za staleške interese muallima i imama u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1910-1913.
Tarik, List za pouku i zabavu, Sarajevo, 1908-1910.
<http://grad-busovaca.com/kardinal-puljic-talijanskim-medijima-bih-je-kapija-radikalnog-islama/>

الموجز

المطبوعات عن حروب البلقان بالأبجدية العربية

أفديا حسانوفيتش

لحروب البلقان (1912-1913) تأثير فائق في تاريخ أوروبا والعالم، حتى الحقبة المعاصرة. وغالبا ما يتجلى التاريخ في صورة سلسلة من النفاق السياسي والسخافات. وحروب البلقان مثال صريح على ذلك في التاريخ العالمي. ما تزال نتائج حروب البلقان محسوسة على الصعيد السياسي والاقتصادي والثقافي، وما فتئت تكون مادة للتناقضات والتمحيصات والمعالجات «العلمية» المتواصلة خدمة لأغراض النزعة القومية في جميع الدول التي شاركت بصورة مباشرة أو غير مباشرة في حروب البلقان. الساخرون والمتشائمون يرون أن السياسة غير المبدئية التي أتبعته خلال حروب البلقان وما بعدها كانت البداية للقرن العشرين الحافل بالفوضى وأن تلك السياسة تسببت بصورة مباشرة باندلاع الحرب العالمية الأولى، ثم أنتجت نزاعات وصدامات حربية، ليس فقط في هذه المنطقة بل في مناطق أوسع، وما زالت مستمرة حتى عصرنا الحاضر. يناقش هذا البحث الانعكاسات السياسية لحروب البلقان في عصرنا الحاضر والقياس التاريخي إلى العلاقات السياسية الراهنة في هذه المنطقة. كما يستعرض البحث صورة حروب البلقان من منظور المطبوعات التي كانت تصدر البوسنة والهرسك بالأبجدية العربية خلال الفترة التي نعالجها.

الكلمات الرئيسية: المطبوعات بالأبجدية العربية (لغة بوسنية بالحروف العربية)، الطارق، المعلم، المصباح، المصباح الجديد، البلقان، القضية الشرقية، حروب البلقان، النزعة القومية، السيادة، البوسنة والهرسك، المسلمون، البشائقة، الصرب، الكروات.

Summary

THE BALKAN WARS IN PERIODICALS
PRINTED IN AREBICA SCRIPT

Avdija Hasanović

The Balkan Wars (1912-1913) had a significant impact upon the European as well as upon the World history reaching to the contemporary period. History has, very often, manifested itself as a sequence of political hypocrisy and absurd. The Balkan Wars were exactly an example of this in the World history. The consequences of these wars are still evident in political, economic and cultural planes of all the states that were either directly or indirectly involved in these wars. These include differences, contradictions, reassessments and "academic" revaluations of historical data with nationalistic purposes. The cynics maintain that the politics devoid of principles during and straight after the Balkan Wars directly caused the First World War and kept on kindling wars and conflicts not only in the region but on a broader scale to the very contemporary era. This article reflects upon the political impact of the Balkan Wars upon our contemporary time and it offers some historical analogies to present political relations in the region. The article also presents a picture of the Balkan Wars as it was given by the periodicals in Arabic script printed in Bosnia and Herzegovina in the particular period.

Key words: periodicals in Arabic script, Tariq, Muallim, Misbah, Jeni misbah, Balkans, Eastern Question, the Balkan Wars, nationalism, sovereignty, Bosnia and Herzegovina, Muslims, Bosniaks, Serbs, Croats